

GERÉB LÁSZLÓ:

A magyar középkor költészete

Valljuk meg így magunk között: nem sokat tudunk a magyar középkor irodalmáról. És nincs is mit csodálkozni ezen, hiszen jórészt nem magyar nyelven íródott, hanem latinul. A magyar irodalom a közfelfogás szerint a *Halotti beszéddel* és az *Ómagyar Mária-siralommal* kezdődik. Pedig a középkor Európájában a latin volt az összekötő kapocs, a közös nyelv. Nemcsak az egyenesen a pápától kapott korona, a minden más rendi államot megelőző „szabadság-törvény” (az Aranybulla), de a korán kibontakozó magyarországi latin nyelvű költészet is a kor főáramába kapcsolta Hungáriát.

Geréb László 1950-ben, a Franklin Kiadónál adott ki saját fordításában azokból a latin nyelvű költeményekből egy válogatást, amelyek nem voltak „unalomig” ismeretek a Pray-kódexből vagy a Codex Albensisből. Bevezetőjében „természetesen” kitér arra, hogy már a középkorban is voltak „haladó” törekvések és irodalmi jelenségek (például az egyre elmaradottabb egyház ellen fellépő vágások), de azért becsempészi tanulmányába azt a megállapítást is, hogy a magyar szentek-

ről szóló latin költészetünk „nem marad koruk európai latin költésze-te alatt”. A könyvet a maiak okulásá-ra a Kiss József Kiadó adta ki ismét, újratörölve és itt-ott (nem eléggé gondosan) javítva az eredeti edíció hibáit.

A válogatás korántsem kívánta legalább a legreprezentatívabb darabok közlésével lefedni a magyarországi latin középkori költészetet. Geréb meg sem említi például a legkorábbi ismert magyar (országi) latin költeményt, a koronázási palást-ra hímzett leoninust. (Még akkor is

a magyar költészetnél kell említenünk ezt a verset, ha szerzője máig kiderítetlen; miként nyilvántartjuk azokat a magyar tárgyú-vonatkozó munkákat is, amelyek szerzője biztosan

nem hungarus, így az itáliai Jacobus Aegidii Setabitanus Nándorféhvár-himuszát.) Erénye viszont a kötetnek, hogy bőséges fordítás-válogatást közöl Meisseni Henrik *Rímes krónikájából*, melyet 1360 körül írt, munkáját Nagy Lajos királynak ajánlva. Ezt a művet legfeljebb megemlíteni szokták még az egyetemi kurzusokon is, középkori költészetünket bemutató antológiákban nem szerepel.

A versek nem szoros időrendben olvashatók a kötetben. Próbáltam rájönni a bevezetőből, az egyes költeményekhez írt jegyzetekből ennek

az okára, de nem találtam explicite kifejtett magyarázatot. Azt hiszem, a hibátlan időrendet azért borította fel Geréb László, hogy (ne feledjük, 1950-ben, 5-6 évvel a német megszállás és a nyilas rémuralom után, a kommunista egypárti hatalom kiépítésének idején) a *Siralomének a tatárdúlta Magyarországról* című plancusszal kezdhesse. Hogy a feltehetően a Dalmáciában bujdosó IV. Béla környezetében íródott vers költőjét magyarítva világgá kiálthassa: „Im a vétek gyűlt fejünkre: / Szorongatás, vész megülte, / szörnyűség tört ellenünk. // Mind halálra hajtasz minket, / foglyul ejtik népeinket, / [...] / Asszonyokat holtra űznek, / szép szemérme vész a szűznek, // [...] // Káromolva isten, szentek, / bűnös markok mit nem mernek! Szent öltözet meggyalázva, / Szentességhez nyul a parázna, ellenséges hetykeség. // [...] // Tisztesség és jószág nincsen! / Hatalomra ki tekintsen? / Igazság és törvény semmi: / bárkitől el tudja venni / ős javát a vakmerő. // [...] // Kit ellenség le nem vágott, / hordozza a szolgálancot; / nagy nemzetű sarjadékok / rabszolgául maradékok, / hadifoglyok, rabok ők.”

Tempora mutantur; változnak az idők. Nos, ez igaz. De a történelem valahogy mindig képes ismételni önmagát, legalábbis a Kárpátok alatt. Béla király versszerző klerikusa ugyanúgy Isten büntetését látja a jelen állapotban s kéri bocsánatát,

mint a 19. század elején a *Hymnust* író Kölcsey. A bujdosó költő 1242-ben ugyanúgy a politikai és értelmiségi-egyházi elit tehetetlenségét és hibáit ostorozza, mint a 17. századi Zrínyi Miklós. De hát ez az ország nem szeret tanulni, csak a „készségeit” fejleszteni. Pedig amíg állandóan csak a bútorokat és a lányokat cseréli ki, addig hiába az idők változása, a kupleráj kupleráj marad.

CSILLAG ISTVÁN

(Kiss József Kiadó, Budapest, 2006,
176 oldal, 2600 Ft)

Skót bárdok, magyar költők *Hétszáz év skót verseinek antológiája*

Szeretem az antológiákat. Mindig is izgalmas kísérletnek tartottam a különféle költői hangok, stílusok kötetbe gyűjtését, s gyakran támad az az érzésem – ha szerencsésen jó váltogatás akad kezembe –, az egymástól akár markánsan eltérő költői sorsok, nyelvezetek sokszínűségéből kirajzolódhat a költészet maga, a VERS – így, csupa nagybetűvel. S az élő irodalom szívverése válik tapinthatóvá általa – az a ritmus, mely ki-kihagy olykor, de együtt lüktetve vele mégis életben tartja bennünk a reményt: átléphetünk még abba az el-